

importants, capables de créer une interférence de zones d'influences. Pour Ljubljana, elle est exécutée sur la carte représentant le développement des populations urbaine et rurale pour la période de 1880—1921, page 26. Le coefficient de l'importance numérique des localités est marqué par des caractères différents qui en composent les noms, le mouvement de la population en pour-cent, par la hachure plus ou moins noire des contours topographiques des quartiers de la ville, respectivement des autres colonies. Les mêmes signes sont employés dans le diagramme, page 32, servant à montrer un schéma des diverses zones de l'agglomération et, en même temps, des flèches de grosseur variée, indiquent les directions du développement en question.

P. JANEZ ŽURGA:

STAROST GRANITA NA POHORJU.

Pohorje pri Mariboru je po velikosti neznatno pogorje, po geoloških in petrografskih svojstvih je pa brez dvoma med najznamenitejšimi v Sloveniji.

Jedro Pohorja tvori granit, ki se vleče v obliki stegnjenelega romba od severozahoda proti jugovzhodu. Granit obdajajo in deloma prekrivajo kristalasti skrilavci. Med temi so najbolj razširjeni: gnajs, blestnik in filit. V manjši količini nahajamo serpentin, amfibolit, eklogit in marmor.

Granit prodira v manjših ali večjih žilah skoro vse kristalaste skrilavce. V žilah je videti pogosto kose gnajsa in blestnika.

Ako opazujemo granit v kamnolomih pri Cizlaku ob Oplotnici in pri Ribnici, vidimo, da ne sestoji iz enotne mase, ampak da ga preprezajo številne žile razne debelosti in tudi raznega kemizma. Nahajamo stopenje od svetlih aplitskih žil preko raznih variant do temnih žil granita, ki se približuje po kemični sestavi že porfiritom. Mlajše žile prodirajo starejše in še mlajše prodirajo oboje. Na prvi pogled je jasno, da pohorski granit ni nastal v eni erupciji, ampak v ponovnih, časovno ločenih intruzijah. Da loči eno erupcijo od druge lahko znatna časovna razdalja, sklepamo iz tega, da je debeložrnati granit ene erupcije že skrepenel in se strdil, preden je nastopila druga erupcija. Kemično in časovno različne žile sestavljajo v znatnem delu maso pohorskega granita.

Različne žile granita prodirajo tudi kristalaste skrilavce. Posebno zanimiv pojav opazujemo v pohorskih marmorjih. Med plasti marmorja in deloma tudi skozi nje prodirajo številne žile amfibolita; marmor in amfibolitove žile prodirajo pa zopet žile granita, oziroma aplita. Amfibolit je v tem slučaju po poznejši intruziji granita spremenjen gabro, kar nam potrjuje tudi njegov kemizem, ki soglaša s kemizmom gabroidnih eruptiv.

Glede starosti pohorskega granita so bili geologi različnega mnenja in deloma so še sedaj.

Prvi znani geologi Pohorja so bili Morlot, Zollikoffer, Rolle in Stur. Ti so ustvarili mnenje, da je Pohorje podaljšek severozahodnega kristalastega ozemlja, ki ga tvorijo: Kozjak, Golica, itd. Granitsko jedro so

smatrali za najstarejši del pogorja, kristalaste skrilavce pa kot sedimente za mlajši del. Granit s kristalastimi skrilavci vred pa tvori del „arhaika“¹⁾. To prvotno mnenje je vplivalo tudi na poznejše geologe.

Nasprotno temu naziranju je pa Doelter dokazal, da je pohorski granit eruptiven, da prodira kristalaste skrilavce in mora biti vsled tega mlajši od njih. Le glede najmlajše oblike kristalastih skrilavcev, glede filita se ni mogel odločiti, ali je z granitom iste starosti ali je mlajši²⁾.

Še dalje je šel v svojih izvajanjih Salomon. Pri proučevanju eruptivnih kamenin periadriatskega loka je prišel do prepričanja, da so vsa eruptiva tega loka iz geološko mlajše dobe. Po njegovem mnenju so se izvršile erupcije v periadriatskem loku — med temi analogno tudi pohorskega granita — v dobi od krede do srednjega terciara. Časovna meja erupcij bi bila na eni strani kreda, eventualno jura, na drugi strani začetek srednjega miocena³⁾.

Vprašanje nastane, kako se ujema v tem slučaju dejstva z omenjenim analognim sklepom.

Da nahajamo v granitu kose gnajsa in blestnika, smo že omenili. Granit je torej brez dvoma mlajši od gnajsa in blestnika. Na južnem in na severnem pobočju Pohorja je več mest, kjer prodira granit tudi trijadne plasti. Severno od vasi Pameče pri Slov. Gradcu prodira granit glinaste skrilavce, ki jih prišteva Teller k werfenskim skrilavcem⁴⁾. Pri Zrečah prodira granit dolomite, ki so zaznamovani na Teller-Dreger-jevem geološkem zemljevidu kot školjkoviti dolomiti trijade⁵⁾.

Malo dalje tudi pri Zrečah vidimo, kako je granitova žila spremenila v marmor apnenca, ki jih označuje omenjeni zemljevid za rudistne apnenca iz zgornje krede. Pravtako prodirajo žile granita kredne apnenca pri Jesenkovem vrhu blizu Pameč in pri posestvu Hribernikovem blizu Ribnice.

Dalje najdemo v Pohorju več dokazov, da se je erupcija granita nadaljevala še celo v terciarni dobi.

Blizu Ribnice imamo več mest, kjer prodirajo žile granita terciarne glinaste skrilavce. Po Rolle-Teller-jevem rokopisnem zemljevidu so to eibiswald-ski skrilavci, ki so nastali nekako v početku srednjega miocena⁶⁾. Blizu Ruš nahajamo na severnem pobočju Pohorja še več podobnih slučajev.

Par decimetrov okrog granitskih žil so terciarni skrilavci metamorfno spremenjeni v rogovec. Granitske žile so torej mlajše kakor usedline srednjemiocenskega morja, katere prodirajo.

¹⁾ Rolle: Geol. Untersuchungen etc. Jhrb. d. geol. R. A. 1857, p. 266-288.

²⁾ Doelter: Bericht über die geol. Durchforschung des Bachergebirges. Mitt. d. naturw. Ver. für Steiermark 1892, p. 307-327.

³⁾ Salomon: Über Alter, Lagerungsform und Entstehungsart der periadriatischen granitisch-körnigen Massen. Tscherm. mineralog. u. petrogr. Mitt. 1898, p. 109-263.

⁴⁾ Rolle-Teller: Unterdrauburg (Manuskriptkarte) 1 : 75.000.

⁵⁾ Teller-Dreger: Pragerhof - Wind. Felstritz 1 : 75.000.

⁶⁾ Rolle-Teller, l. c.

Iz navedenega vidimo, da je pohorski granit nastal iz ponovnih intruzij, ki so se končale šele v mlajši geološki dobi. V začetku srednjega miocena so se erupcije še nadaljevale. Žile granita na Pohorju prodirajo torej kristalaste skrilavce, trijadne, kredne in deloma terciarne sedimente. Granit je vsaj deloma mlajši od sedimentov imenovanih formacij.

Zato pohorski granit ni „arhaiski“, ampak je vsaj deloma terciaren; pravtako so kristalasti skrilavci na Pohorju pretežno le posledica kontakta raznih kamenin z eruptivnimi masami. Ni pa izključeno, da je obstojal že pred erupcijo granita na mestu sedanjega Pohorja kak manjši del kristalnih skrilavcev kot učinek kake davne erupcije ali gorotvornih procesov. Pohorje je torej primeroma mlado pogorje, ne pa „arhaisko“.

Résumé: Das Alter des Granites im Pohorje. — Das Pohorje bei Maribor ist kein archaisches Gebirge. Das Granitmassiv, das anscheinend den Kern des Gebirges ausmacht, verdankt seine Entstehung zahlreichen zeitlich getrennten Intrusionen. Daß der Granit des Pohorje jünger ist als die ihn umgebenden kristallinen Schiefer, beweisen zahlreiche Granitgänge, die die Schiefer durchbrochen und gelegentlich Stücke von Gneis und Glimmerschiefer eingeschlossen haben. Granitgänge durchbrechen auch die Werfenerschiefer bei Pameče, die Dolomitfazies des Muschelkalkes bei Zreče und ebendort den Rudistenkalk der oberen Kreide. Kreidekalk wird ferner von Granitgängen durchbrochen bei Jesenkov vrh und beim Gehöfte Hribnik westlich von Ribnica. Es gibt sogar mehrere Fälle, in welchen tertiäre Eibiswalder-Schichten von Granitgängen durchbrochen werden, so z. B. an zwei Stellen bei Ribnica und an mehreren Stellen bei Ruše. Der Granit des Pohorje ist wenigstens teilweise tertiären Alters. Von einem „archaischen“ Granit kann da keine Rede sein.

ROMAN SAVNIK:

ŽIDJE V JUGOSLAVIJI.

(Z eno karlo v tekstu).

Prvo uradno ljudsko štetje v naši državi z dne 31. I. 1921 je med prvimi in najzanesljivejšimi viri za proučevanje njenih prebivalstvenih razmer. Zanimivo vprašanje, ki ga moremo na podlagi tu zbranega gradiva proučiti, je tudi stanje židovstva v naši državi. Iz statistike¹⁾ izvemo, da šteje Jugoslavija 64.159 Židov, ki predstavljajo 0,5% celokupnega prebivalstva. Da niso povsod enakomerno naseljeni, ima sicer svoj glavni vrok v zgodovinskih dejstvih; geograf si hoče ustvariti le sliko o sedanjem stanju in jo tolmačiti posebej iz vzrokov, ki temelje v prirodi in življenjskih pogojih in so zato tudi merodajni.

¹⁾ Prethodni rezultati popisa stanovništva u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 31. januara 1921. godine, Sarajevo 1924. — Najnovejšo statistiko Židov v naši državi prinaša Jevrejski almanah za godinu 1925—1926. I. Godište, Vršac 1925 pp. 285—291. Ker pa so podatki za pojedine kraje očitno zaokroženi v prid Židom, se na ta vir nisem mogel ozirati.